

CANAN TOLON:

BU ÖDÜLÜ BİR VARİŞ NOKTASI
OLARAK DEĞİL, DEVAM ETMEK
İÇİN BİR MOTİVASYON OLARAK
GÖRÜYORUM

Vehbi Koç Ödülü'nün bu yılki sahibi Canan Tolon'la, mimarlıktan çok katmanlı üretim anlayışına uzanan sanat pratiğini, malzemenin yön verici rolünü ve işlerinin aynı anda hem kurulan hem çözülen yapısını odağa alan bir sohbette buluştuk.

Edinburgh'da mimarlık, Almanya'da iç mimari, Londra'da tasarım eğitimi aldınız; ardından Kaliforniya'da mimarlık yüksek lisansınızı tamamladınız. Böyle yoğun bir mimarlık eğitiminin ardından yönünüzü sanata çevirdiniz. Bu geçiş çoğu zaman bir tercih olarak anılır. Sizin için gerçekten bir seçim miydi, yoksa başka bir düşünme ve üretme biçiminin kaçınılmaz devamı mı?
Çocukluğumdan itibaren kitapların içinde büyüdüm. Önce resimli kitaplar, boyama kitapları, renkli kalemler... Daha sonra ailemin evinde mimarlık kitaplarıyla çevrildim. Aslında mimarlıkla sanatı birbirinden keskin çizgilerle ayırmak mümkün değil. Bir binadan da en az bir resim ya da heykel kadar etkilenebiliriz. Mimarlık bir anlamda bizi çevreleyen sanattır. İster baskıcı olsun ister cömert, içinde yaşadığımız mekân bizi biçimlendirir. Biz mekânı kurarız ama mekân da bizi kurar.

Bu yüzden sanatı mimarlığa tercih ettim, diyemem. Sanat üretmek benim için hiçbir zaman planlanmış bir meslek olmadı ama çok erken yaşlardan itibaren hayatımdaydı. Hatta mimarlığı, sanata en yakın alan olduğu için seçtim; ona doğru çekildim. Onu öğrenmek, mesleğim yapmak istedim. Sanatı ise bu şekilde "öğrenilecek" bir şey olarak görmedim.

Sanat zaten bir ifade biçimi olarak vardı. Özellikle dilin yeterli olmadığı bir dönemde bir iletişim aracıydı benim için. Çocukluğumun bir kısmı hastanelerde geçti: Çizmek; yetişkinlerle, doktorlarla hatta bazen ailemle iletişim kurmanın bir yolu oldu. Zamanla mimarlık ofislerinde çalışmanın aradığım şey olmadığını fark ettim. Kişisiz mekânların üretimine katkıda bulunmak istemiyordum. Başkaları adına çalışmak

da bana uzak gelmeye başladı. Aynı dönemde sanat çalışmalarımın giderek daha fazla ilgi çektiğini fark ettim. Başkaları için de bir anlam taşıdıklarını -gözlemlerimi ve kaygılarımı paylaşılabildiğim bir alan açtıklarını- görmeye başladım. Bu da dikkatimi o yöne çevirmeme neden oldu. Sanatsal üretimim böylece bir mesleğe dönüştü.

Daha kolay bir yolu seçtiğimi söyleyemem. Tam tersine, sanat pratiği çok daha belirsiz ve zorlu bir yol, üstelik buna dair hiçbir akademik hazırlığım da yoktu. Buna rağmen benim için daha kaçınılmaz bir yerden geliyor. Zor olsa da anlamlı olan bu. Belki en azından, kötü mimarlığın yapabileceği türden bir zarar verme ihtimali yok.

Bunu hiçbir zaman keskin bir geçiş ya da bilinçli bir yön değiştirme olarak yaşamadım. Daha çok aynı düşünme biçiminin başka bir alana doğru genişlemesi gibiydi. Mimarlık bana mekânı kurmayı, düşünmeyi ve organize etmeyi öğretti. Resimde ya da yerleştirmelerde yaptığım da aslında bundan çok farklı değil. Burada işlev ortadan kalkıyor; geriye daha açık, daha belirsiz, daha sezgisel bir alan kalıyor. Dolayısıyla bu bir tercih olmaktan çok kaçınılmaz bir devamlılık gibi görünüyor bana.

Farklı coğrafyalarda yaşamak ve üretmek sanat pratiğinizi nasıl dönüştürdü?

Farklı coğrafyalarda yaşamak ve üretmek, pratiğimi derinden şekillendirdi elbette. Çok erken yaşlardan itibaren farklı kültürler ve dillerle iç içe olmak, düşünme biçimimi ve dolayısıyla görme ve kurma biçimimi etkiledi. Hayat boyunca karşılaştıklarınız, gördükleriniz, duyduklarınız zihinde birikir. Ancak geriye dönüp baktığınızda bunların sizi nasıl şekillendirdiğini, kaçınılmaz olarak düşüncenize ve algınıza yön verdiğini fark edersiniz.

Bu durum çalışmalarımda çoğu zaman dinamik, sürekli bir hareket olarak ortaya çıkar; üst üste binen görüntüler, çakışan perspektifler, tam olarak örtüşmeyen kaçış noktaları... Bazen sanki bir mekândan diğerine, bir film şeridi gibi geçiliyormuş hissi vardır ya da yüksek hızla ilerleyen bir araçtan bakarken manzaranın sürekli değiştiği hatta birbirine karıştığı anlar gibi. Yüzeyde bu, bir yoğunluk ya da karmaşa hissi yaratabilir. Ama benim için daha çok farklı bakışların aynı anda var olabilmesiyle ilgili. Bir anlamda birden fazla dilde düşünmek gibi.

Bunu bir mesafe ya da kopuş olarak yaşamıyorum. Aksine bu durum beni biçimlendiriyor. Ama aynı zamanda tek bir bakışta sabitlenmeme izin vermiyor. Baktığım şeyle aram hiçbir zaman tamamen örtüşmüyor -ve belki de işi mümkün kılan tam olarak bu.

Eserlerinizde doğa peyzajları, topografik görüntüler, şehir manzaraları ve tektonik yapılarla karşılaşıyoruz; bir anlamda endüstri devrimi sonrası manzaralar. Ancak bu görüntüler çoğu zaman belirli bir yere ya da zamana sabitlenmek yerine, tanıdık olanla belirsiz olan arasında askıda kalıyor. Bu durumda, işlerinizde belirleyici olanın neye baktığımızdan çok nasıl baktığımız olduğunu söylemek ne kadar mümkün?

Evet, bu bana yakın bir okuma gibi geliyor. Benim için mesele, neye baktığımızı tanımlamaktan çok bir bakma biçiminin ortaya çıkmasına izin vermek. Görüntüler bir peyzajı ya da bir yapıyı çağrıştıracak ama hiçbir zaman tek bir görüntüye sabitlenmez. Tanıdık olanla belirsiz olan arasında askıda kalır. Daha çok kesilmiş ve yan yana getirilmiş parçalar gibi çalışırlar -neredeyse bir film şeridi ya da bir kontak baskı gibi. Farklı bakışlar, anlar ve ölçekler birbirinin içine girer ama tam olarak örtüşmez.

Bunlar önerme değil. Cevap vermekten ya da çözüm önermekten ziyade sorular açan, kaygılarımı paylaştığım bir alan. Sadece neye baktığımızı değil, nereden baktığımızı da sorgular. İzleyici sürekli görüntüyü toparlamaya, sabitlemeye çalışır ama görüntü değişkendir; baktıkça dağılır, başka bir hâl alır, başka bir yere götürür. Bu anlamda mesele sadece ne gördüğümüz değil, nasıl baktığımız ve o bakışın içinde kendimizi nereye yerleştirdiğimizdir.

Çağdaş sanatın giderek hız, görünürlük ve etki üretimiyle ilişkilendiği bir zeminde hızın yaratıcılıkla değil, üretimle daha yakın ilişkide olduğunu söylüyorsunuz. Bu nedenle kendi ritminizi korumayı tercih ettiğinizi biliyoruz. Bu çerçevede sanatçının görünür olma ile dürüst kalma sorumluluğu arasında kendi konumunuzu nasıl tarif ediyorsunuz?

Hız ve görünürlük çoğu zaman üretimle ilgili, düşünmeyle ya da yapmayla değil. Bazı işler çok uzun zaman alır. Bazıları ise hiçbir zaman tam anlamıyla sonuçlanmaz. Bir işi bitirmek için çalışmamak gerekir. Merak çoğu zaman

süreci yavaşlatır. Süreç çoğu zaman sorularla, sorgulamalarla ilerler. O sürece izin vermek gerekir.

Ama bu, hızın kendisine karşı olmak anlamına gelmez. Her iş kendi hızında ortaya çıkar. Bazıları hızlı ve dinamiktir; o aciliyet hissedilir. Bazıları ise zaman ister. Önemli olan o süreyi tanımak, işi zorlayarak bir sonuca götürmemektir. Bir resmi bırakıp yıllar sonra geri döndüğüm olur. Çoğu zaman malzemenin kendi sürecini yaşamasına izin veririm; reaksiyon, çekim, paslanma... Bu anlamda bir işin ne zaman tamamlandığına tamamen ben karar vermem, o bana söyler.

Genellikle seri halinde çalışırım. Ama araya mesafeler de girer -okumak, dolaşmak, ortam değiştirmek... Atölyemin haftalarca boş kaldığı olur. Her gün çalıştığım bir disiplinim yok. Daha çok dalgalar hâlinde gelir; bazen yoğun ve acil, bazen uzun duraklamalarla. Bu yüzden görünür olmakla dürüst kalmak arasında bir denge kurmaktan çok işin kendi

ritmini takip etmek gerekir. Kendi süresine izin vererek başkasının değil.

Bu durumu bir karşıtlık olarak görmüyorum. Görünürlük, işin kendi ritmiyle ortaya çıkar. Önemli olan, bu süreçte işi zorlayarak bütünlüğünü zedelememek. Bu ritim bazen yavaş ya da görünmez olabilir ama işi açık ve canlı tutan da bu.

Bugün üretimimize dışarıdan bakabilseydiniz işlerinizi daha çok bir inşa süreci mi yoksa bir çözülme olarak mı okurdunuz?

Bu iki süreci birbirinden ayırmanın mümkün olduğunu sanmıyorum -en azından benim çalışmalarımda. Her yaratım süreci bir tür yıkım içerir. Örneğin tuvalin beyazlığına -ya da çalıştığınız yüzeye- müdahale ettiğiniz ilk anda o başlangıç hâlini bozarsınız. Süreç, o ilk yapıyı dönüştürmeye başlar; onu başka bir şeye, başka bir anlama doğru taşır.

Bu anlamda, kurulanın aynı anda dağıldığı bir yapboz süreci hep vardır ve tam da bu süreçten yeni bir şey ortaya çıkar. Bir yandan bir inşa süreci işler; görüntüler bir araya gelir, katmanlar oluşur. Ama aynı anda bir çözülme hatta bir tür yıkım da işliyor. Bu benim dayattığım bir şey değil, malzemenin kendi içinde gerçekleşen bir süreç. Malzemeler tepki verir, bazen birbirine karşı çalışır ve zamanla kendi enerjilerini tüketir. Tuvalde kalanlar, olan bitenin izleri, bu yapboz sürecinin bir kaydı gibi. Bu yüzden iş tek bir yönde ilerlemez; aynı anda hem kurulur hem çözülür.

Türkiye'nin ilk özel vakfı olan Vehbi Koç Vakfı'nın her yıl sırasıyla kültür, eğitim ve sağlık alanında verdiği Vehbi Koç Ödülü'nün bu yılki sahibi siz oldunuz. Bu ödül sizin için nasıl bir anlam ifade ediyor?

Bu ödül benim için elbette çok anlamlı. Uzun bir sürecin, çoğu zaman görünür olmayan bir emeğin bu şekilde karşılık bulması önemli. Bu ödüle layık görülmek ve bu yönde bir karşılık görmek benim için ayrıca çok kıymetli. Daha çok, yaptığım işin başkaları için de bir anlam taşıyabildiğini görmek -belki de paylaşılan bir alan açabildiğini fark etmek- benim için asıl değerli olan. Bu anlamda bu ödülü bir sonuç ya da varış noktası olarak değil, geriye bakmaktan çok, devam etmek için bir motivasyon olarak görüyorum.

CANAN TOLON KİMDİR?

İstanbul Fransız Lisesi'nde edebiyat ve felsefe eğitimi aldı. 1976'da Edinburgh Napier Üniversitesi ve Fachhochschule Trier'de tasarım, ardından Londra'da A.A. Middlesex Üniversitesi'nde iç mimarlık eğitimi gördü. 1983'te Kaliforniya Üniversitesi, Berkeley'de mimarlık yüksek lisansını tamamladı. Seçili kişisel sergileri arasında Nakarat, Dirimart Pera, İstanbul (2025); Havadan Sudan, Dirimart Dolapdere, İstanbul (2023); Tunnel Vision, Dirimart Pera, İstanbul (2022); Limbo, Cocoon by CIF, Fişekhane, İstanbul (2022); Sen Söyle, İstanbul Modern, İstanbul (2019); Where where we, Anglim Gilbert Gallery, San Francisco (2018); I will not say I told you so, Von Lintel Gallery, Los Angeles (2017); Ağır, Galeri Nev, İstanbul (2015); LIKE, Von Lintel Gallery, Los Angeles (2014); Sidesteps, Parasol Unit, Foundation for Contemporary Art, Londra (2014) ve Then, and Then, Gallery Paule Anglim, San Francisco (2012) yer alıyor. Katıldığı seçili karma sergiler arasında Yüzen Adalar, İstanbul Modern, İstanbul (2023); Tedbir, Arter, İstanbul (2021); Anı ve Süreklilik: Hüma Kabakçı Koleksiyonu'ndan Bir Seçki, Pera Müzesi, İstanbul (2016); Yok Olmadan, İstanbul Modern, İstanbul (2016); Poetry and Exile from the permanent collection, British Museum, Londra (2014); Zwölf im Zwölfen, Tanas, Berlin (2012); Confessions of Dangerous Minds, Saatchi Gallery, Londra (2011); Istanbul Next Wave, Martin Gropius Bau, Berlin (2009); Modern ve Ötesi, Santral İstanbul, İstanbul (2007) ve 2. Yaya Sergileri, Karaköy, İstanbul (2005) bulunuyor. Eserleri British Museum, Arter ve İstanbul Modern gibi önemli koleksiyonlarda yer alan Canan Tolon, yaşamını ve çalışmalarını İstanbul'da ve San Francisco'da sürdürüyor.